

JAUME FUSTER EN TRES COORDENADES

3.- La literatura entesa com a joc i eina de compromís i transformació social

I) Cap de brot de la Generació dels 70

Parteixo d'un paràgraf del paper necrològic que va dedicar-li Agustí Pons a l'"AVUI" (3-II-98). Amb el títol *Jaume Fuster, líder de la "generació dels 70"*, l'article de l'Agustí Pons parteix del llibre d'entrevistes que l'any 1970 van publicar Guillem-Jordi Graells i Oriol Pi de Cabanyes, *La generació literària dels 70*, llibre del qual cal recordar que fou segrestat i retirat de circulació i que segurament es convertí en una de les fites del Sant Jordi de 1970 perquè es venia de sotamà. L'article recorda que Jaume Fuster és el quart escriptor mort dels vint-i-cinc entrevistats (amb Josep Elias, Xavier Romeu i Montserrat Roig), i hi afegeix amb encert el nom de Quim Soler que encara que no figurés a la llista –no podia figurar-hi perquè va fer una entrada tardana al món de la literatura- de fet formava part del mateix grup generacional. També crec que és un deure de record i d'homenatge arrodonir la trista mitja dotzena amb el nom de Maria Mercè Marçal, també recordada en aquests dies previs a la festa dels Octubre i que ha estat una de les veus més clares de la Generació dels setanta i, des d'una perspectiva poètica, una de les més altes d'aquest segle. No figura, i de fet no podia figurar, en el llibre de referència: primer perquè la cronologia s'acotava als nascuts entre 1939 i 1949 (La MMM era de 1952) i, en segon lloc, perquè 1970, la MMM tenia divuit anys, acabava d'arribar a Barcelona i no s'havia donat a conèixer encara com a escriptora.

Torno a l'article de l'Agustí Pons que la punta de sinuositat d'aquest començament m'ha obligat a deixar de banda. Diu el paràgraf: *En Jaume (Fuster) ha estat el líder indiscutible d'aquest grup generacional. Des del punt de vista social, l'aposta d'aquest grup va ser decisiva perquè la primera generació de la postguerra escolaritzada en castellà recuperés el català com a llengua literària. No estava escrit enlloc que aquest procés hagués de produir-se si tenim en compte que el català era prohibit pels uns i menystingut pels qui el consideraven, ja aleshores, "la llengua de la burgesia" i hi trobareu les mateixes signatures, sinó que aleshores eren dirigents del Sindicat Democràtic i ara són professors de la Pompeu Fabra. Des del punt de vista material, en Jaume Fuster i els seus no ho van tenir gens fàcil (...) Des d'un punt de vista literari, van ser acollits i acomboiats per escriptors de la generació*

anterior i, en especial, per Maria Aurèlia Capmany, que va jugar un paper decisiu en la pesca -o repesca- d'aquella gent jove. Donades les circumstàncies, la "generació dels 70" no va poder matar els seus pares. Va tenir prou feina a reconèixer-los.

El paràgraf dissenya un paisatge que és essencial, em penso, per a situar l'impacte, el treball i la dimensió de Jaume Fuster en la literatura catalana contemporània des d'una perspectiva, si voleu sociològica, però que és un dels angles des dels quals la vida i l'obra de Jaume Fuster demanen de ser enfocades. Cap de brot, doncs, d'una generació literària educada en castellà i trobava el català, en el millor dels casos, quan s'arribava a la Universitat i es tenia la sort de ser alumne de la llavors acabada de reinaugar Universitat Autònoma de Barcelona. La importància i l'astúcia estratègica d'aquesta generació fou entendre que no n'hi havia prou només amb el fet d'escriure, i escriure tan bé com es sabia i podia. La literatura catalana de finals dels seixanta i començaments dels setanta demanava un plus de productivitat i un IVA afegit orientat en dues direccions: mirar de ser forts com a gremi i orientar-se a la recerca i creació d'un públic que consumís literatura en català. En el passat més immediat hi havia un exemple clar a imitar en els esforços de Manuel de Pedrolo –tan malauradament i injustament oblidat – i la seva fèrria voluntat d'assumir, gairebé en solitari, tota una literatura.

El sentit d'afinament de la justícia que dóna el pas del temps permet encarar sense cap complex la realitat que suposa comprovar que la "Generació dels 70" ha estat qui ha armat d'eficàcia la infraestructura gremial de la literatura catalana i en aquest sentit, la creació de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana (AELLC) i el relançament del Centre Català del PEN han estat eines, goso dir cabdals, per a la defensa dels drets i la difusió dels escriptors catalans. I d'aquest mateix gremialisme ben entès ha sortit el repte de la professionalització, l'entrada a nous mercats de treball amb el guionatge i la traducció. Darrere de cadascuna d'aquestes iniciatives de consolidació, així com en la creació d'un col·lectiu generacional tan emblemàtic com fou "Ofèlia Dracs", s'hi troba sempre, com a visible cap de brot, la figura de Jaume Fuster, el primer secretari de l'AELLC i president de l'entitat quan la mort el va sorprendre d'una manera tan precipitada i injusta.

II) Importador de móns culturals

El dia 29 de setembre de l'any 1993, en una entrevista que li va fer Roger Perciva a "El Periódico", amb motiu de la sortida de *El Jardí de les Palmeres*, que havia estat premi Ramon Llull aquell mateix any, Jaume Fuster contestava a una pregunta tan tòpica com què era allò de que aportava la seva novel·la a la literatura catalana actual amb una defensa d'universalisme que crec que paga la pena de recuperar. Deia: *La base de la meva cultura és universal. Veig pel·lícules americanes i llegeixo novel·les alemanyes, franceses i italianes. És a dir, rebo influències de tot el món; allò que passa, però, és que pertanyo a una llengua i a una tradició cultural limitades i intento obrir aquesta tradició a coses que m'arriben d'altres cultures. En aquest sentit em considero un pioner que obre camí, però no de novetats absolutes, sinó de coses que aquí no s'han fet mai. Sóc un importador de móns culturals.*

Tot i referir-se, en l'entrevista de marres, a l'aparició de la novel·la que tancava la trilogia, quedava clar que es parlava del conjunt de les tres novel·les de la sèrie mítica: *L'illa de les tres taronges* (1983), *L'anell de ferro* (1985) i *El jardí de les palmeres* (1993), que tot i remetre de manera genèrica i des d'una perspectiva de síntesi a la influència de Tolkien, s'han cuinat amb una colla d'elements singulars que les caracteritzen i individualitzen: la incidència, poso per cas, dels còmics mirats i llegits en temps d'infantesa, les pel·lícules i les lectures adolescents, el pòsit de la pròpia tradició (amb el *Tirant lo Blanc*, és clar) i allò que és més important: l'objectiu de passar, no només a geografies mediterrànies un món literari de boires septentrionals i atlàntiques, sinó amb la voluntat de crear una narrativa mítica i catalana que tingués clar l'ombra del Pi de les Tres Branques i donés joc de conjunt a la realitat d'allò que encara em de defensar com a Països Catalans.

D'aquesta flaca